

Brăila Culturală

Anul II, Nr. II

octombrie 2022

Proiect finanțat de Consiliul Județean Brăila prin Programul pentru finanțarea nerambursabilă a activităților nonprofit de interes județean pentru anul 2022

PUBlicație GRATUITĂ

Brăila Culturală

DIN CUPRINS

Evreii sunt puțini dar nu-și uită tradițiile 3

Grecii brăileni au creat simbolurile orașului 4 - 5

Rușii lipoveni, gospodarii de veacuri ai Brăilei 6 - 7

Comunitatea turcă, în creștere la Brăila 8 - 9

Bulgarii nu uită cât a însemnat Brăila pentru istoria lor 10 - 11

De la Muntele Ararat la Dunăre. Armenii, negustorii care au făcut cinste Brăilei 12 - 13

Comunitatea rromilor din Brăila. De la tradiții și legende, la educație și puterea exemplului 14 - 15

Denumire proiect: „Brăila Culturală”

Proiect finanțat de Consiliul Județean Brăila prin Programul pentru finanțarea nerambursabilă a activităților nonprofit de interes județean pentru anul 2022

Beneficiar proiect: Asociația „Pentru Adevăr”

Manager de proiect: Silvia PREDA

Manager editorial: Monica PARASCHIV

Responsabil resurse umane și contabilitate: Andra VASILE

Redactori: Florentin COMAN, Liliana NISTOR, Marian GHEORGHE

DTP: Ionuț CONDOLIU

Tiraj: 2200 exemplare

IN LOC DE EDITORIAL

de Gina ANTON

Cu sinceritate despre rromii căldărari

Nu exiști de unul singur pe lume și nici nu poți rămâne același pe vecie într-o lume, în care în jurul tău totul se transformă. Societatea în care trăim ne obligă să renunțăm la unele obiceiuri și tradiții rrome, ne obligă să ne adaptăm la un mod de viață asemănător populației majoritare.

Oare, are cineva dreptul să decidă în locul nostru?

Împotriva voinței lor, rromii vătrași au fost primii dintre neamurile de rromi care au fost asimilați de către sistemul comunist, neam din care am făcut și eu parte până acum 32 de ani.

Încă din primele zile de căsnicie, rromii căldărari mi-au stârnit un interes deosebit în aflarea modului lor de viață, nereușind atunci să înțeleg de ce erau atât de diferiți față de ceilalți rromi. Nu-mi explicam de ce aceștia au rămas neschimbați, care era liantul care-i unea atât de strâns!

Deși, aceste tradiții și obiceiuri le vedeam, atunci, ca pe niște obstacole în calea fericirii mele, astăzi le trăiesc și le respect cu cea mai mare sfîntenie, pentru că știu că au rostul lor, sunt delimitate în timp și spațiu, familia fiind considerată divină.

Cu toții cunoaștem într-o oarecare măsură cine sunt și cum sunt rromii căldărari, dar adevărata identitate exprimată prin cultura pe care ei o au, mai exact tradițiile și obiceiurile acestora sunt greu de cunoscut și înțeles. Nu m-am referit la limba și portul lor, pentru că acestea sunt vizibile. Îți poți auzi cum vorbesc în orice împrejurare și le poți admira portul la orice pas. Tradițiile și obiceiurile lor le poți cunoaște doar dacă trăiești printre ei, dacă reușești să te apropii de ei, dacă poți să-i înțelegi și să-i accepți așa cum sunt.

Pentru ei viața are conotații specifice, adânc implementate într-o tradiție marcată de jaloane severe, ca niște ramuri ale unui copac pe care cresc frunzele timpului și în care trăiesc, rotunjindu-și astfel coroana, oferind societății imaginea integrării și adaptării în spațiul românesc.

Pentru ca viteza acestui secol să nu strivească sub ea rădăcinile noastre, pentru ca civilizația și modernismul să nu deformeze contururile noastre spirituale, acoperindu-le cu haina uitării, m-am simțit dator să contribui cu un material despre comunitatea rromilor din Brăila, la inițiativa asociației „Pentru adevăr” prin proiectul Brăila Culturală în speranța că voi face cunoscute o parte din tradițiile și obiceiurile noastre rrome.

În materialul meu am ales să prezint câteva dintre obiceiurile și tradițiile rromilor căldărari pentru că trăiesc într-o familie de rromi căldărari. În toți acești ani mi-am dat seama că aceștia au rămas singurii dintre neamurile de rromi, care, în ciuda încercărilor de a fi asimilați, și-au păstrat intactă identitatea specifică unui popor adevărat de rromi. Ceea ce transmit ei din generație în generație nu sunt doar viața și conștiința, ci și tradițiile și obiceiurile lor, fiecare individ reprezentând un nod de legătură, fiind responsabil de păstrarea acestora. Prin materialul prezentat, mi-aș dori să contribui la reconstrucția identitară a tinerilor noștri.

Vă mulțumesc în numele etniei din care fac parte pentru inițiativa dumneavoastră de a derula acest proiect!

Brăila Culturală

Evreii sunt puțini dar nu-și uită tradițiile

■ pe timpul terorii legionare, la Brăila niciun evreu nu a fost omorât pe stradă și nici nu a fost incendiat vreun lăcaș de cult evreiesc

de Florentin **COMAN**

Recent, mai exact în data de 26 septembrie, la Templul Coral de pe strada Petru Maior, ultimul lăcaș de cult al comunității evreiești din Brăila, s-a celebrat Anul Nou Rosh Hashana 5783. În credința ebraică, sărbătoarea aceasta marchează anii trecuți de la facerea lumii de către Dumnezeu și este un prilej pentru membrii comunității de a se aduna la sinagoga din oraș, pentru a asculta o predică la finalul căreia își urează reciproc să fie înscrisi în "Cartea Vieții". În mod excepțional, slujba din acest an a fost oficiată de o femeie, președintele Comunității Evreilor din Brăila, Nadia Ustinescu, care a primit în acest scop o dispensă specială de la rabinul șef din România. Printre altele, aceasta le-a reamintit participanților că Anul Nou Rosh Hashana nu este o sărbătoare de tipul revelionului de sfârșit de an calendaristic în accepțiunea modernă a societății actuale, ci este o sărbătoare pur spirituală, un moment de introspecție care să ajute fiecare membru al comunității să evolueze pe calea binelui. Tocmai de aceea, la sfârșitul slujbei, după ce participanții își urează între ei să fie vrednici de a fi înscrisi în "Cartea Vieții", se mănâncă măr înmuiat în miere și se rostește o rugăciune în care i se cere lui Dumnezeu ca noul an ebraic să fie "bun și dulce". Acestei sărbători îi urmează, într-un interval scurt de timp, alte zile deosebite în calendarul evreiesc, cum ar fi Kipur, Sucot sau Simhat Tora, zile în care, de asemenea, membrii comunității se adună la Sinagogă pentru a citi rugăciuni, exprimându-și astfel recunoștința pentru "darul cel mai de preț, viața".

În prezent, Templul Coral de pe strada Petru Maior nu este ocupat nici pe un sfert din capacitate la astfel de sărbători. Numărul evreilor din Brăila descrește cu fiecare an și par tot mai îndepărtate vremurile când sinagoga abia făcea față aflului de lume, deși este foarte încăpătoare. A fost construită în 1863, în stil neogotic cu o turlă octogonală exterioară și cu decorații de tip vitraliu a ferestrelor, care dau un farmec aparte spațiului interior dedicat activităților spirituale. Pe vremuri, comunitatea evreilor din Brăila număra mii de persoane, acum abia dacă mai sunt 152 de membri. De când cu pandemia, doar câțiva dintre aceștia se mai întâlnesc la sinagogă când sunt zile de sărbătoare precum cele enumerate mai sus.

"Înainte de pandemie, aveam Festivalul Mihail Sebastian, un eveniment născut ca urmare a unei idei magistrale a fostului președinte al Federației Comunităților Evreiești, dr. Aurel Vainer. Restricțiile impuse de pandemie au "sfâșiat" și această manifestare culturală, iar viața noastră și-a modificat cursul total. Sărbătorile nu s-au mai desfășurat firesc, corul Comunității a amuțit, lăcașul de cult e și el mai "trist", oamenii sunt mai rezervați, mai distanți, mai reci. Când veneau sărbătorile aveau loc spectacole cu muzică, dans, momente comice, sinagoga se

umplea de lume, oficialități locale, personalități din conducerea Federației Comunităților Evreiești din România, prieteni - persoane de religii diverse și, bineînțeles, enoriași din comunitate. Și de parcă nu a fost destul... l-am pierdut și pe cel ce ne era un ghid spiritual - oficiantul de cult Suhar Golstein -, și-n atari condiții prezența noastră în viața urbei a devenit mai puțin vizibilă. Eu, personal, dar și alte persoane implicate în viața comunitară, jinduim după repetițiile la cor, spectacolele din Municipiu, Festivalul Internațional Mihail Sebastian, lecțiile de limbă ebraică, întâlnirile săptămânale ale persoanelor de vârstă mijlocie, taberele organizate de Federație", ne-a mărturisit Nadia Ustinescu.

Potrivit acesteia, în așteptarea unor vremuri mai bune, Comunitatea Evreilor din Brăila a organizat, totuși, în ultima vreme, într-un cadru mai restrâns, petreceri pentru decanii de vârstă, care sunt ajutați permanent de angajatele comunității, oferindu-li-se confort și un ajutor susținut, funcție de vârstă și de afecțiunile fiecăruia. De asemenea, sunt omagiate cu onorurile cuvenite cei ce s-au jertfit în primul și al doilea Război Mondial, iar pe 9 octombrie sunt comemorate în fiecare an Victimele Holocaustului.

Spiritul întreprinzător al evreilor a ajutat la dezvoltarea economică a Brăilei

Prezența evreilor pe meleagurile brăilene a fost relatată încă din secolele XII-XIII, dar prima atestare a fost consemnată în 1828 de primul ispravnic al Brăilei, Grigore Tăut. După ce portul brăilean a primit statutul de porto-franco, tot mai mulți evrei au început să se mute aici, din nordul Moldovei, din Dorohoi, Botoșani sau Iași, în catagrafia întocmită în 1837 fiind nominalizate 72 de familii. Întreprinzători și cu un spirit de afaceri înăscut, evreii au avut o contribuție importantă la dezvoltarea vieții economice a Brăilei. De altfel, membri ai acestei comunități au făcut parte constant din conducerea Camerei de Comerț și Industrie brăilene, încă de la înființarea acestei instituții. Spre sfârșitul secolului XIX, începutul secolului XX, la Brăila funcționau nu mai puțin de 14 lăcașe de cult evreiești. S-au înființat școli primare, gimnazii și licee pentru membrii comunității evreilor, iar viața culturală și socială intensă a acestei comunități se reflectă și în faptul că, de la sfârșitul secolului XIX, până în preajma celui de-al doilea Război Mondial, când avea să înceapă prigoana legionară, la Brăila au apărut circa 30 de publicații evreiești, atât în limba română cât și în idiș. Din 1883, aici a funcționat și o organizație sionistă care a condus la apariția mai multor ziare, printre care și "Zion", considerat a fi primul ziar sionist din România.

Printre evreii care au marcat viața culturală a Brăilei și a României s-au numărat marele dramaturg Mihail Sebastian, pictorul Max Herman - Maxy, promotor al cubismului, poetul avangardist Ilarie Voronca, doctorul Joseph Juran, fondator al științei calității și teoretician al științei managementului, Nissim Derera, unul dintre traducătorii lui Cicero, Serge Moscovici (Ștrul Hers), fondatorul psihologiei sociale moderne în Europa și unul dintre principalii teoreticieni ai Ecologiei politice.

Pe timpul terorii legionare, la Brăila niciun evreu nu a fost omorât pe stradă și nici nu a fost incendiat vreun lăcaș de cult evreiesc, cum s-a întâmplat la Galați, de exemplu. Totuși, persecuții au existat și aici, începând din noiembrie 1940, când tineri evrei au fost arestați pe stradă, au fost torturați și forțați să semneze declarații că sunt comuniști. Evrei cu vârste cuprinse între 16 și 60 de ani au fost trimiși la muncă forțată în Făurei, Tândărei, Vizireni sau Turcoaia, fiind folosiți la construirea de tranșee și fortificații.

După război, populația evreiască a crescut pentru o perioadă la Brăila, odată cu întoarcerea refugiaților din Basarabia și din nordul Bucovinei, dar mare parte dintre aceștia au făcut aliya în anii următori, adică au migrat spre nou înființatul stat Israel. Migrația a continuat și pe perioada regimului comunist, iar comunitatea s-a micșorat constant, ajungând la numărul actual, de 152 de membri.

de Marian **GHEORGHE**

Oraș cosmopolit, unde toleranța a fost una dintre valorile sale perene, Brăila se poate mândri, pe bună dreptate, cu mozaicul său etnic fără egal în această parte a Europei. Iar în acest mozaic etnic - alcătuit din ruși lipoveni, greci, turci, evrei, maghiari, armeni, bulgari, germani, ucraineni, rromi, italieni și austrieci - elementul elen este fundamental prin contribuția pe care grecii au avut-o la prosperitatea orașului și portului dunărean. Grecii sunt cei care au creat simbolurile Brăilei: Biserica Buna Vestire, Teatrul Rally (actual "Maria Filotti"), Casa Embiricos (Centrul "Nicăpetre"), dar și vestita Moară Violatos, care măcina, în urmă cu un secol, 24 de vagoane de grâu pe zi.

În Portul Brăilei, se vorbea mai mult grecește decât românește

Capitala afacerilor cu grâu din Europa, locul de unde se exportau, anual, zeci de mii de vagoane de cereale care luau drumul Pireului, Vienei sau Marsiliei, Brăila n-ar fi devenit cel mai mare și mai frumos port la Dunăre și al României Mari fără contribuția armatorilor, marinarilor și comercianților greci stabiliți aici, de mai bine de două sute de ani, din toate insulele Eladei. E de ajuns să privim ctitoria Comunității Elene de la Brăila -

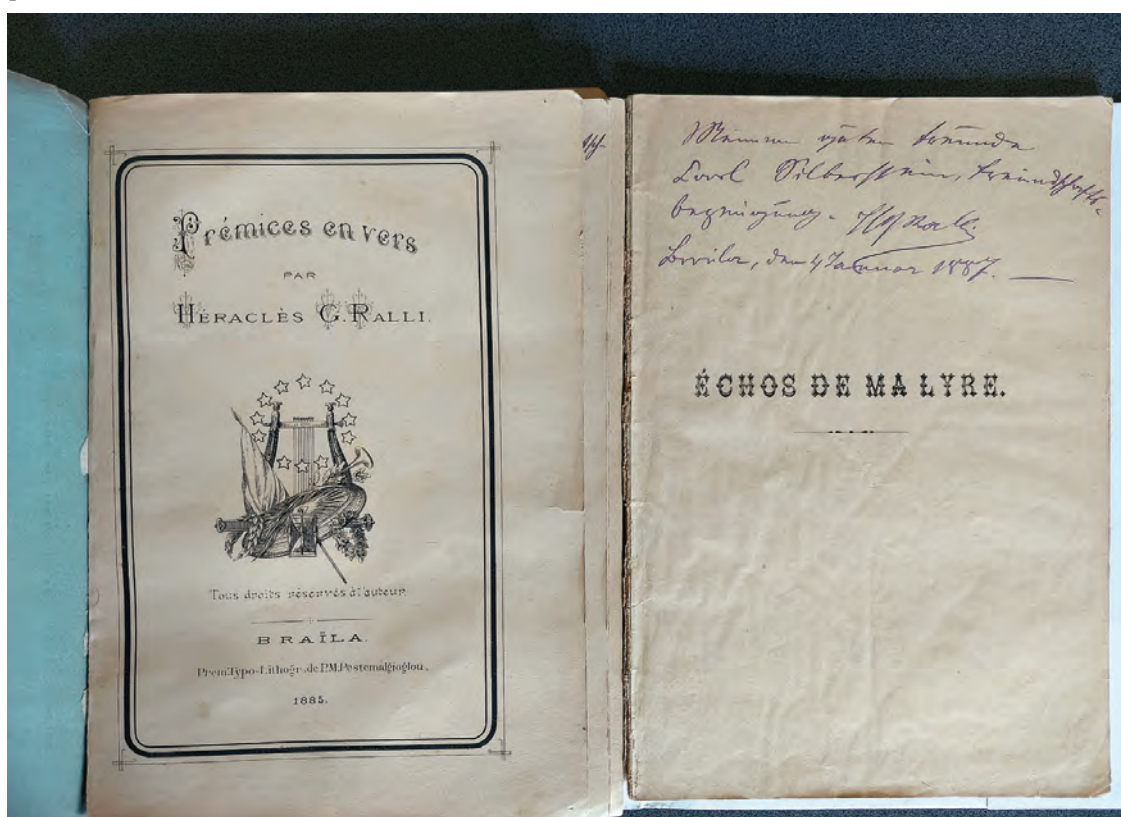
impunătoarea Biserica Greacă cu hramul Buna Vestire, Palatul Rally, Casa Suliotis sau Casa Embiricos, de pe Strada Belvedere, ca să ne facem o vagă idee despre ceea ce au reprezentat "palicarii" în istoria urbei.

În perioada interbelică, Brăila avea pe puțin 13 parcuri și grădini, opt cinematografe, zeci de restaurante de lux, bănci și hoteluri de primă mână, construite în mare parte de grecii și de evreii bogați, iar Stațiunea Lacu Sărat se număra printre cele mai râvnite destinații de vacanță din România. Mulți greci au devenit primari ai Brăilei (amintim doar pe Chr. Suliotis și pe Radu Portocală, cel martirizat la Sighet, în dictatura comunistă). La acea vreme, Primăria Brăilei deținea 23 de piețe publice și oboare de animale, iar peștele proaspăt adus din Baltă devenise "mâncarea săracului". Zilnic, 1.500 de vagoane așteptau să fie încărcate cu grâu și să fie luate în primire de către comisionarii de cereale, iar cei 2.500 de căruțași din port abia dacă mai puteau face față. Pretutindeni, în Brăila de odinioară, se discuta în grecește, pentru că marinarii din port, căpitani de vase, armatorii și comercianții erau, majoritatea, eleni.

Există mărturii care atestă că, încă de acum 2.500 de ani, la Brăila poposeau coloniști greci din Rodos, porniți cu corăbiile lor către explorarea teritoriilor locuite de geți. Aveau corăbiile pline cu amfore cu ulei de măsline și mărfuri pe care le râvneau toate popoarele. Iar mai târziu, la 1538,

Grecii brăileni au creat simbolurile orașului

- la acea vreme, Primăria Brăilei deținea 23 de piețe publice și oboare de animale, iar peștele proaspăt adus din Baltă devenise "mâncarea săracului"

când Brăila intră sub stăpânire otomană, se întemeiază aici Mitropolia Proilaviei, după numele grecesc al orașului, entitate care a jucat un rol de prim rang în istoria ținuturilor creștine ocupate de turci. După 1829 când kazaua Brăilei s-a desființat, iar orașul revine la Țara Românească, alte și alte familii de greci vin și se statornicesc la Brăila, cei mai mulți dintre ei ocupându-se cu negotul și meșteșugurile, potrivit tradiției elene.

Comunitatea Elenă de la Brăila devine una dintre cele mai prospere și mai mari din România. Potrivit unui raport al viceconsulului Austriei la Brăila, din anul 1860, "mișcarea de vase în toate direcțiile străinătății este aici cu mult mai importantă ca la Galați; dovadă limpede e faptul că numai cifra de afaceri a comerțului de grâne se ridică la 3.000.000 ducati aur, cu 2.000 de vase."

Domnia lui Alexandru Ioan Cuza marchează întemeierea, la Brăila, a unor clase cu predare în limbile greacă. Să nu uităm că, încă de la 1839, apăreau aici publicații periodice ale Portului Brăilei tipărite în românește, italiană și grecește.

Reprezentările teatrale aveau loc în sălile din "fundătura Panaiot Rubini", unde mai târziu se va construi un local de școală pentru Comunitatea greacă (actuala Școală "Nikos Kazantzakis") precum și sala Cazinoului lui "Nicoletto Armelin", ulterior Hotel Francez, astăzi Muzeul Brăilei. În vecinătate s-a edificat, mai apoi, vestitul Teatru Rally, tot de către greci, actual "Maria Filotti".

Cu învoirea domnitorului Cuza, Comunitatea Elenă ctitorește, la 1863, una dintre cele mai mari biserici ale orașului, ridicată pe cheltuiala comercianților, armatorilor și industrișilor greci, destinată cetățenilor greci ai Brăilei dar și echipajelor celor câtorva sute de corăbii ce soseau anual în port. Proiectată de arhitectul Avraam Ioanidis, din Brusa, construită de meșteri italieni, Biserica Buna Vestire a fost pictată de Gh. Tattarescu, unul dintre cei mai importanți pictori români din a doua jumătate a secolului trecut. În prezent, este unul dintre cele mai importante monumente istorice ale Brăilei și simbol al orașului, alături de Ceasul din Centrul Vechi și de Teatrul Rally.

Dezvoltarea fără precedent a portului și creșterea exportului a determinat construirea, la Brăila, a șapte mori cu aburi, printre cele mai mari și mai moderne din România, între care binecunoscuta Moară Violatos, Moara Lykiardopulos și "Milas și fiul". Muzeul Brăilei "Carol I" gestionează azi vechea Casă Embericos, locuință de armator grec (astăzi, Centrul Cultural Nicăpetre), precum și Casa Memorială "Panait Istrati" (Panait Istrati, renumit scriitor român de expresie franceză, are rădăcini în Kefalonia Greciei) și Casa Memorială "Dumitru Panaitescu-Perpessicius", istoric și critic literar, folclorist, eseist și poet român de origine elenă, cercetător și editor al operei eminesciene.

Grecii au adus cu ei tradițiile moștenite de la străbuni

Grecii stabiliți la Brăila au adus cu ei tradițiile și obiceiurile moștenite de la strămoși, iar perioada comunistă nu a reușit să șteargă complet amintiri de suflet transmise de bunici, după cum ne mărturisea Camelia Hristian, coordonatoarea Centrului Diversității Culturale din cadrul Muzeului Brăilei "Carol I". Este al șaselea an, când în Biserica Greacă din Brăila, în Noaptea de Învie-re, copiii au luat Lumina Sfântă cu lumânări decorate în cadrul Atelierului de pictură al Comunității Elene (în Grecia, copiii primesc astfel de lumânări în Joia Mare, de la nași sau de la părinți). De asemenea, s-a păstrat obiceiul ca, de Lăsata Secului, în ultima zi a Carnavalului din Grecia - un Carnaval cu rădăcini în Antichitate, în serbările organizate în cinstea Zeului Dionysos - să se țină Ziua Iertării. Anul acesta, pentru prima dată, în Luna Curată, la Brăila, s-au înălțat zmeie, așa cum făceau, odinioară, grecii din perioada interbelică. Un alt obicei reînviat de Comunitatea Elenă de la Brăila este Kira Sarakosti, o reprezentare feminină cu șapte picioare, din aluat realizat din apă, făină și multă sare. Cele șapte picioare semnifică cele 7 săptămâni ale Postului Sfințelor Paști. Alte obiceiuri sunt: Colindul fetelor cu coșuri cu flori, ouă și Lazarakia, în ajun de Florii, Intrarea Domnului în Ierusalim și cruciulițele din frunze de palmier. De asemenea, Săptămâna Mare cu Tsourekii cu ouă roșii, batiste roșii agățate la porți și procesiunea Epitafului pe străzi și pe mare în Vinerea Mare. Si să nu uităm de "Aruncatul ulcioarelor", obicei adus din Insula Corfu.

Biserica Buna Vestire - perla Brăilei

Nu putem vorbi despre grecii de la Brăila fără să ne gândim la biserica ctitorită de ei în Centrul Vechi, la 1863, cu voia domnitorului Alexandru Ioan Cuza I, pe cheltuiala grecilor bogați - armatori, negustori și navigatori - și care strălucește ca o nestemată în soarele binefăcător al orașului-port la Dunăre, acum, după ce a fost restaurată.

Edificiul care străjuiește Brăila de un secol și jumătate, unic în această parte a Europei, monument istoric, adăpostește adevărate comori de arhitectură și de artă bisericească. Amintim numai orologiul din turn, restaurat de curând împreună cu clopotele Bisericii Grecești și pus în funcțiune, după zeci de ani, de meșterii Apel Industries - reprezentanța pentru România a străvechii turnătorii de clopote Grassmayr, din Innsbruck, Austria. Lucrări asemănătoare au mai fost realizate doar la Biserica "Bruckenthal", din Sibiu, la Turnul Sfatului și la alte câteva biserici cu ceas din județul Timiș. Clopotele de la Grassmayr bat astăzi în 17 mari catedrale din România, iar turnătoria austriacă, aflată la a 14-a generație a realizat, recent, cel mai mare clopot de biserică din lume, de 26 de tone, la Catedrala Națională din București (Catedrala Neamului).

Imediat ce păsești în marea catedrală a Brăilei, direct din Calea Călărașilor, te întâmpină, în stânga, Icoana Izvorului Tămăduirii, pictată la 1874 și care poartă slove grecești; tot în stânga, se află icoana Maicii Domnului Împărăteasă, cu Pruncul Iisus, zugrăvită la 1848. La loc de cinste, în biserică, stă și Icoana Maicii Domnului cu Pruncul, veche de cinci secole, donată de filantropul grec Ioan Rally, cel care a clădit Teatrul Rally, actual "Maria Filotti". Fiecare icoană, fiecare piesă de mobilier restaurată reprezintă, în sine, un mic tezaur, un crâmpei din trecutul orașului-port.

"Mobilierul vechi, de lemn, icoanele, baldachinul de înmormântare, toate au fost restaurate cu fondurile parohiei, în cadrul Muzeului Istoriei și Spiritua-lității Creștine de la Dunărea de Jos, cu sprijinul Arhiepiscopiei Dunării de Jos și al Primăriei Brăila. De asemenea, în cadrul proiectului european, au fost restaurate icoanele de la Catapeteasmă, au fost desprăfuite și tratată antifungic Catapeteasma de lemn îmbrăcată în aur și cele 11 candelabre de cristal de Boemia și de Murano din sfântul lăcaș", ne-a spus părintele Doru Sima, parohul Bisericii Buna Vestire, la scurt timp de la finalizarea lucrărilor de restaurare.

Demn de remarcat este faptul că întregul edificiu a fost consolidat și restaurat până în cele mai mici detalii. S-au refăcut fundațiile bisericii, fiind înfipti, de jur-împrejurul edificiului, 300 de piloți a câte 8,5 metri fie-

care. De asemenea, a fost repus în funcțiune vestitul Orologiu care dă ora exactă din turn, s-au restaurat clopotele și pardoseala de la interiorul bisericii-monument. Cu contribuția Transgaz, a fost construit de la zero un lumânăr în curtea bisericii.

În plus, s-au așezat la loc pinacul și fleuronii care căzuseră la devastatorul cutremur din noiembrie 1940, s-au restaurat uriașele coloane din marmură albă, cu minunatele ornamente sculptate în stil antic grecesc și s-a refăcut structura de granit, calcar și marmură de la subsolul edificiului, cu hrubele de la 1863, când s-a descoperit Izvorul. S-a refăcut, de asemenea, acoperișul sfântului lăcaș, învelit acum cu o tablă specială, rezistentă la coroziuni. Nu în ultimul rând, a fost pus la loc de cinste, lângă Izvorul tămăduitor - care atrage, an de an, mii și mii de pelerini sosiți din toată țara - prima cristelniță a bisericii, sculptată la 1872, din marmură albă. Tot la subsol a fost amenajat Paraclisul Sfântului Fanurie.

Mai trebuie spus că vitraliile Bisericii Grecești arată ca odinioară, iar lumina ajunsă în marea catedrală se răsfrânge, în chip tainic, pe icoane și pe obiectele îmbrăcate în aur, argint și alamă. Curtea bisericii a fost pavată cu piatră de granit, provenit de pe străzile Brăilei. Au fost refăcute, totodată, instalațiile electrice, de încălzire și de stingere a incendiilor. Nimic nu a fost făcut la întâmplare. În plus, sunt în curs de executare lucrările de restaurare și de punere în valoare a picturii murale de la Biserica Greacă, realizată în ulei, în trei etape, începând cu a doua jumătate a sec. XIX. Vor fi restaurate inclusiv picturile cupolei, cu Iisus Pantocrator și cei patru sfinți evangheliști, realizate de Gheorghe Tattarescu.

Așa stând lucrurile, Biserica Buna Vestire - simbolul Brăilei, ctitoria grecilor de odinioară și loc de pelerinaj la sărbătoarea Izvorului Tămăduirii - își va păstra strălucirea de altădată pentru încă două sute de ani.

Rușii lipoveni, gospodarii de veacuri ai Brăilei

■ statorniciți de mai bine de două sute de ani în Pîscul Brăilei și păzindu-și neîntinată credința moștenită de la străbuni, rușii pravoslavnici - cea mai numeroasă etnie a acestor ținuturi binecuvântate de Dumnezeu - și-au împodobit sufletele cu răbdare și bunătate, după ce au fost siliți să plece în bejenie și să îndure secole întregi de nedreptate și de suferință ■ au luat cu ei, în desagi, icoanele moștenite de la strămoși și cărțile vechi, îmbrăcate în piele, apoi și-au ridicat în noua lor patrie, la Brăila, biserici impunătoare, cu turlle strălucind în luminile amiezii, învățându-și copiii să ducă mai departe credința și datinile primite de la cei dintâi sfinți apostoli

de Marian **GHEORGHE**

Nu este sărbătoare a Bisericii de Rit Vechi de la Brăila de la care să lipsească tineri și vârstnici, bărbați cu ochi ageri și femei îmbrăcate în straie frumoase, cusute cu migală și pricepere. Buni gospodari, dar și temuți războinici, lipovenii proveniți din rândurile cazacilor au slujit în armatele țării. Alții au devenit cei mai buni pescari ai Băltilor Ibrailei, agricultori și grădinari iscusiți. Strânsul recoltei, pescuitul la năvod, conservarea și uscarea peștelui pentru iarnă, creșterea animalelor, meșteșugurile tradiționale și negoțul ambulant sunt doar câteva dintre îndeletnicirile lipovenilor de la Brăila, de atunci și de astăzi. Mai nou, rușii lipoveni se ocupă cu tâmplăria, croitoria, broderia, tricotajul și, mai ales, confecționarea obiectelor tradiționale de cult (icoane, podoabe bisericești - poisî, lestovki, vestimente preoțești), de nuntă (sborniki, șaliki, costume tradiționale) sau pentru înmormântare (savin, tapki, venciki).

De ani buni, femeile organizează așa-numitul "ritual al ceaiului" și se întâlnesc ca să coasă veșminte, să depene amintiri, să învețe rețete străvechi, să cânte și să danseze. Comunitatea Rușilor Lipoveni de la Brăila a devenit celebră prin cele două ansambluri folclorice, "Tihii Dunai" și "Dunaiskie Rozi", nelipsite de la evenimentele culturale ale Brăilei.

Brăila - centrul spiritual mondial al creștinilor de Rit Vechi

Uniți în jurul Mitropoliei Ortodoxe de Rit Vechi - ctitorie sfântă în urmă cu 10 ani, de Înaltpreasfințitul Mitropolit Leonti - care este și centrul spiritual mondial al Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi, rușii lipoveni se închină Lui Dumnezeu așa cum o făceau străbunii lor, cei de dinainte de schisma de la 1654, când pacea Rusiei a fost tulburată de reformele patriarhului Nikon. Persecutați pentru că se împotriveau reformei religioase, rușii lipoveni și-au luat puțină agoniseală și au plecat înspre Apus, zăbovind pe meleagurile dunărene. Uniți în jurul Bisericii, lipovenii - fie ei popovți (cu preot) sau bezpopovți (fără preot) - au luat calea exilului, iar unicul mijloc de supraviețuire a etniei lor a fost Credința strămoșească, pentru care au fost gata să se sacrifice. De trei sute de ani, ei s-au răspândit în Europa și în întreaga

lume, iar centrul lor spiritual se află la Brăila.

Rușii lipoveni au venit dinspre nord, din jurul Moscovei, alții din zona Donului și Kubanului, unde se refugiaseră cei mai mulți dintre credincioșii staroveri ("de credință veche"), persecutați de frații lor. La începutul sec. XVIII, rușii lipoveni sunt semnați în Moldova de Nord, în Bucovina, Muntenia și Dobrogea, unde conviețuiesc cu populația autohtonă.

Nimeni nu poate spune cu certitudine de unde vine denumirea de "lipovean". O primă ipoteză face referire la lemnul din care sunt confecționate icoanele lor (teiu - "lipa"). O alta face legătură cu gruparea "filipovenilor" (adeptii călugărului Filip), iar o alta menționează că denumirea de "lipoveni" apare pentru prima dată în documentele cancelariilor austriece din secolul al XIX-lea. Demn de menționat este faptul că Imperiul Habsburgic le-a permis rușilor lipoveni să se așeze în Bucovina, teritoriul aflat atunci sub stăpânirea curții de la Viena.

Un moment crucial al istoriei creștinilor staroveri este reprezentat de restabilirea ierarhiei bisericești, la data de 28 octombrie 1846. Întâiulstătător al Ierarhiei de Fântâna Albă ("Belaia Krinița") este Mitropolitul Ambrozie, devenit simbolul renașterii spirituale a staroverilor de pretutindenii.

Evenimentele din anul 1940 au determinat mutarea sediului Mitropoliei Ortodoxe de Rit Vechi din Bucovina la Brăila, unde se află și în prezent.

De două veacuri statorniciți în Pîscul Brăilei

Potrivit istoricilor, așezarea rușilor lipoveni la Brăila a avut loc între 1818 și 1830, iar numărul lor avea să crească după nou val de persecuții declanșat în Imperiul Țarist, în anul 1827. Această perioadă coincide cu eliberarea Brăilei de sub stăpânirea turcească (după Războaiele ruso-turce de la 1828-1829). Nu poate fi exclusă nici posibilitatea ca ei să fi venit odată cu primii migranți din sudul Bucovinei și Dobrogea în secolele XVII-XVIII.

Se spune că primul sat lipovenesc ar fi fost întemeiat pe la 1724, în Bucovina românească. La Brăila, au întemeiat satul Pîscul.

Dacă aici au fost acceptați fără rezerve, în Rusia, patria lor natală, lipovenii au fost numiți "schismatici" și au fost prigoniți fără milă, secole la rând, de către Biserica Ortodoxă oficială. La

începutul secolului al XIX-lea, s-a mers până la distrugerea obiectelor de cult: lipovenilor li s-au ars cărțile, au fost bătuți, înțemnițați și uciși pentru credința lor.

În anul 1783, împăratul Iosif al II-lea, despot luminat, a acordat înlesniri credincioșilor pravoslavnici deja stabiliți, precum și celor dornici să se stabilească în părțile Bucovinei (provincie românească aflată, la acea vreme, sub stăpânire habsburgică). Așa se face că multe familii de ruși lipoveni au purces în Bucovina și au întemeiat aici comunități noi. Așa a luat naștere Belaia Krinița ("Fântâna Albă") nume dat de o fântână din vecinătate, din care izvora apă ușor alburie. La Fântâna Albă au întemeiat rușii staroveri o mănăstire, precum și prima lor mitropolie.

În anul 1844, cu acordul împăratului Ferdinand al Austriei, lipovenii s-au decis să reînvie taina preoției și să aducă un ierarh ortodox din afara granițelor imperiului, care să-i păstorească. Iar după multe căutări, a fost ales mitropolit Ambrozie, fostul ierarh al Bosniei.

Lipovenii respectă cele șapte Taine (Botezul, Mirungerea, Împărtășania, Spovedania, Hirotonia, Cununia și Sf. Maslu), însă țin sărbătorile după vechiul Calendar Iulian. Practic, atunci când ceilalți creștini prăznuiesc Boboteaza, rușii lipoveni se pregătesc de Crăciun. Limba de oficiere a slujbelor în Biserica Ortodoxă de Rit Vechi este slavona, limba vechilor cazanii, folosită timp de secole și în bisericile Țărilor Române. Biserica de Rit Vechi se călăuzește după Sfânta Scriptură, Canoanele Sfinților Apostoli, cele șapte Soboare Ecumenice și nouă Soboare locale ale Sfinților Părinți, care compun cărțile "Cârmuitorul" și "Nomocanonul", precum și scrierile Sfinților Părinți, tipicurile bisericești și îndrumările tradiționale valabile în vechea Rusie, cea de dinainte de anul 1654.

Loc de pelerinaj pentru rușii lipoveni de pretutindeni

Rușii lipoveni sosii la Brăila în urmă cu două secole s-au așezat pe malul Dunării, în imediata apropiere a Cetății Brăilei, întemeind, aici, satul Piscul (denumire provenită din situarea sa într-o zonă mai înaltă - pisc). S-au ocupat cu pescuitul și agricultura, însă au fost și iscuși meșteșugari, practicând meserii specifice locurilor de obârșie. În anul 1906, satul Pisc număra peste 7.000 de suflete, potrivit ziaristului brăilean Nae Vasilescu. Alți lipoveni s-au stabilit în Comorofca, dar și în zona actualei Mitropolii Ortodoxe de Rit Vechi, de pe Strada Zidari, în Centrul Istoric al Brăilei.

Rușii lipoveni au reușit să-și păstreze limba, tradițiile și obiceiurile neîntinate cu ajutorul preoților care i-au călăuzit, a cărților de cult și icoanelor vechi de secole. Numai în Biserica Mitropoliei Ortodoxe de Rit Vechi sunt peste 70 de icoane de patrimoniu pictate pe lemn. La început, în zona Piscului, au existat două parohii, una condusă de un preot, iar cealaltă de un diacon. Prima biserică a rușilor lipoveni a fost ridicată pe locul actualei Biserici Nașterea Maicii Domnului (Biserica Mare). Potrivit izvoarelor istorice, la 8 iunie 1856, cel de-al doilea Mitropolit de Belaia Krinița a sfințit o Biserică mare în Pisc, Biserica Intrarea Maicii Domnului în Biserică (numită și Ovidenia Mare). Unele surse vorbesc despre un incendiu care a avut loc în 1923. Ulterior, s-a construit o biserică nouă, actuala Biserică Nașterea Maicii Domnului (21 septembrie) și Sfântul Nicolae de iarnă (19 decembrie).

Cea de-a doua Biserică Intrarea Maicii Domnului în Biserică - Ovidenia Mică (14 decembrie), Acoperământul Maicii Domnului (14 octombrie) a fost construită pe la mijlocul secolului al XIX-lea de Igor Borisovici Andreev (1833-1915) prin propria lui strădanie (pe actuala Stradă Murgoci). În memoria locului au rămas amintirile despre ajutoarele acordate săracilor, despre adăpostul oferit celor năpăstuiți sau orfani. Construcția actuală datează din anii 1920-1925.

Cert este că, la ora actuală, în Pisc, există trei biserici ale rușilor lipoveni: "Ovidenia", "Sf. Nicolae" și "Pocrovul", iar în Centrul Istoric impunătoarea Mitropolie Ortodoxă de Rit Vechi cu hramul "Acoperământul Maicii Domnului" - centrul spiritual al rușilor lipoveni de pretutindeni. Monument istoric din anul 1996, Mitropolia Ortodoxă de Rit Vechi adăpostește rămășițele pământești ale primului mitropolit, Ambrozie (mort în exil și înhumat inițial la Trieste), aduse la Brăila în anul 2000. Brăila a devenit, astfel, loc de pelerinaj pentru rușii lipoveni împrăștiați prin toată lumea și locul unde sunt hirotoniți preoții credincioșilor staroveri.

Comunitatea Rușilor Lipoveni de la Brăila numără peste 3.000 de suflete și este a doua ca mărime din țară, după cea din județul vecin, Tulcea, iar membrii ei își păstrează cu sfințenie tradițiile moștenite de la străbuni. Încăperile gospodăriilor lipovenești au fiecare, la intrare, deasupra fiecărei uși, Sfânta Cruce. La loc de cinste sunt așezate icoanele susținute de un suport de lemn și împodobite cu flori și dantele brodate cu modele vechi, tradiționale. La icoane, se află

candela aprinsă la sărbători sau în timpul rugăciunii. Mai trebuie spus că, aflat în preajma icoanelor, lipoveanul se comportă cuviincios, sfielnic și nu face nimic nepotrivit ce ar putea împietea sfințenia relicvelor. La fel se comportă lipovenii în preajma cărților sfinte.

Rușii lipoveni și-au păstrat icoanele vechi de secole și le-au transmis generațiilor. La căsătorie, spre exemplu, tinerii primesc, înainte de toate, câte o icoană.

Comunitatea turcă, în creștere la Brăila

■ cetatea zidită pe vremea ocupației otomane a fost făcută una cu pământul după ce Armata Rusă a eliberat orașul, în 1829

de Florentin **COMAN**

Pe vremea când Brăila era raia turcească, miile de turci care trăiau aici reprezentau un procent important al populației. Au trecut, însă, aproape 200 de ani de când orașul nostru a fost eliberat și a revenit la țara-mamă, iar minoritatea etnică a turcilor și-a pierdut de mult ponderea în numărul total al populației. Totuși, cu cele 100 de familii, cu un total de aproape 500 de persoane, comunitatea turcă e mult mai bine reprezentată decât alte comunități care, de asemenea, pe vremuri aveau un număr mult mai mare de membri, cum ar fi bulgarii sau evreii, de exemplu, care abia ajung la 120, respectiv 150 de persoane. În cazul turcilor, comunitatea nu este într-un declin demografic ci, dimpotrivă, în ultimii ani a început să crească ușor, ca număr de membri, datorită turcilor veniți aici din țara natală pentru a deschide diverse afaceri. Cert este că, la fel ca și celelalte etnii, turcii au avut și continuă să aibă o contribuție semnificativă în dezvoltarea identității multiculturale a Brăilei. După cum ne-a spus Renan Rustem, președintele sucursalei brăilene a Uniunii Democratice a Turcilor din România, membrii comunității participă frecvent la spectacolele și evenimentele culturale organizate în municipiu, cum ar fi Noaptea Muzelelor de exemplu, în care își prezintă cu mândrie portul tradițional, mâncărurile tradiționale sau alte obiceiuri și tradiții specifice etniei. Cu aceste ocazii, femeile care vin să reprezinte comunitatea poartă, conform tradiției, fistan, kaftan, işlenmiş gömlek, fes, voal, cember, šalvari și nelipsitul ilic brodat. Costumul bărbătesc este în tonuri de albastru închis, cu broderie neagră și brâu roșu. Iar când e de prezentat ce au mai bun în bucătărie, printre vedetele culinare ale turcilor se numără, evident, baclavalele.

Cele mai importante sărbători ale comunității turce sunt Ramazam Bairam și Kurban Bairam.

Prima sărbătoare amintită include și Seker Bairam (seker fiind dulce), datorită abundenței de dulciuri de pe masa fiecărui musulman, printre care și nelipsitele baclavale și sarailii, în timp ce a doua sărbătoare este numită și Ziua Sacrificiului, în care cei mici merg la colindat pe la casele membrilor comunității încheindu-și textele sacre (Luna Ramadanului Sfânt, Slujba de Seară, Ramas Bun) cu urarea "Să ne dea Allah sănătate, ca la anul să vă urăm Ramadan Sfânt". Conform tradiției musulmane, credincioșii merg la oamenii în vârstă și la cei bolnavi pentru a le săruta mâna și pentru a le ura sănătate pentru sărbătoarea ce are să vină la anul. De asemenea, sărbătoarea este și un prilej de împăcare între credincioșii de cult islamic. La cimitirul musulman se pomenesc toți morții, în primul rând cei decedați în ultimul an.

În prezent, comunitatea turcă nu mai are o geamie la Brăila, astfel că, de sărbători, se merge la geamia de la Măcin. "Postul Ramazan ține timp de o lună, și în fiecare an pică într-o perioadă diferită, decalându-se cu 11 zile față de anul precedent. Anul acesta a fost în perioada 1 aprilie - 1 mai. La anul, va începe cu 11 zile mai târziu și tot așa, astfel că sărbătoarea se tot mută, trecând prin toate anotimpurile. În timpul postului Ramazan, ne strângem, periodic, mai multe familii și mergem la un restaurant. O lună, cât ține postul, se mănâncă seara, după apusul soarelui. Astfel de întâlniri se organizează și la nivel de comunitate, participând zeci de persoane. După post, de sărbătoarea Seker Bairam, turcii din Brăila merg pentru rugăciune la geamia din Măcin, apoi mergem la cimitirul turcesc, de pe Șoseaua Focșani. Seker Bairam ține trei zile, iar în tot acest timp se servesc foarte multe dulciuri. După 70 de zile urmează Kurban Bairam, sărbătoarea sacrificiului, care ține patru zile. Fiecare familie sacrifică un berbec pentru această sărbătoare. Și la Kurban Bairam ne adunăm mai întâi la geamia de la Măcin, pentru rugăciune, iar apoi mergem la cimitirul turcesc din Brăila, pentru

a-i comemora pe cei care nu mai sunt printre noi", ne-a explicat Renan Rustem, reprezentantul turcilor din Brăila. Lipsa unei geamii în Brăila nu este un impediment pentru turcii care se căsătoresc. Slujba de cununie specifică religiei lor nu trebuie neapărat ținută într-un lăcaș de cult ci se poate oficia inclusiv la domiciliul mirelui, de către muftiul comunității, în cazul de față muftiul de la Măcin, care vine la Brăila special pentru astfel de ocazii.

Casa turcească de pe strada Justiției, monumentul istoric care amintește de vechea raia a Brăilei

În ceea ce privește zestrea arhitectonică a orașului, comunitatea turcă are o amprentă mai redusă decât celelalte etnii. Dacă de la greci avem Biserica Greacă, de la bulgari Biserica Bulgărească sau de la evrei Centrul Coral și o mulțime de alte clădiri zidite de comercianții și afaceriștii de seamă ai acestei etnii, de la turci nu ne-au rămas edificii impunătoare. Cetatea zidită pe vremea ocupației otomane a fost făcută una cu pământul după ce Armata Rusă a eliberat orașul, în 1829. Prea puține construcții cu specific turcesc au rămas atunci în picioare. Printre ele, principala lor geamie, care a fost transformată în biserică ortodoxă, actuala biserică Sf. Mihail și Gavril, din Piața Traian. Unul dintre elementele care fac această biserică diferită, din punct de vedere arhitectonic, este lipsa unei turle, iar asta se datorează felului cum fusese construită geamia de pe vremea turcilor. Ultima casă cu specific turcesc, ce iese în evidență prin streășina mult mai lată

decât a caselor învecinate, poate fi admirată în Centrul Vechi, pe strada Justiției, în spatele sediului Facultății de Inginerie. Relativ bine conservată, aceasta are în prezent statut de monument istoric.

Cea mai importantă moștenire rămasă de la foștii ocupanți turci, din punctul de vedere al patrimoniului construit și ingineresc, rămâne, însă, ascunsă privirii. Este vorba despre vasta rețea de hrube subterane care pe vremuri legau Cetatea Brăilei cu Dunărea, reprezentând o importantă cale de scăpare în caz de primăjdie. Se spune despre aceste tuneluri subterane că, pe alocuri, erau atât de înalte încât puteau fi parcurse fără probleme de un om călare pe cal. Din păcate, multe dintre hrubele care formau un adevărat păienjenis pe sub casele Brăilei au fost astupate pe timpul regimului comunist, deoarece puneau în pericol construcțiile de la suprafață. Totuși, anumite porțiuni au rămas neatinse, cum ar fi hruba de pe strada Cetății, din Centrul Vechi. Tunelul subteran lung de 50 metri, lat de 7 metri și înalt de 4,5 metri este o mică rămășiță a vechilor hrube de pe vremea turcilor. Foarte bine conservat, acesta a servit ca pulberărie a orașului, în secolul XIX, adăpostind praf de pușcă și armament din epocă. Pe vremea regimului comunist, a fost folosită ca pivniță pentru budanele de vin ale fostei întreprinderi "Vinalcol". În prezent, vechea hrubă stă nefolosită. Primăria și-a anunțat intenția de a o prelua și de a o renova, astfel încât să o transforme într-un obiectiv turistic care să vorbească de moștenirea lăsată Brăilei de turcii care au stăpânit orașul timp de câteva secole, începând din 1540 până în 1828.

Bulgarii nu uită cât a însemnat Brăila pentru istoria lor

■ "Sunt conaționali de-ai noștri care, veniți în vizită la Brăila, sunt copleșiți de emoție încât au lacrimi în ochi. Atât de mult prețuiesc acest oraș pentru ceea ce a însemnat el în procesul de renaștere națională a Bulgariei"

de Florentin **COMAN**

Etnici bulgari mai sunt foarte puțini în Brăila. Circa 120 de persoane cu origini bulgărești veritabile și alte câteva zeci cu origini mixte, care au avut în familie un bunic sau o bunică de etnie bulgară. În ciuda numărului redus de membri, comunitatea bulgară își revendică cu mândrie apartenența etnică, prin activități culturale care aduc în fața brăilenilor, în cadrul unor spectacole organizate frecvent, în colaborare cu Biblioteca "Panait Istrati" și Muzeul "Carol I", tradiții și obiceiuri din patria mamă. "Asociația "Hristo Botev a Bulgarilor din Brăila" s-a înființat în anul 1999, recunoscându-i-se prin hotărâre judecătorească statutul de succesoare și păstrătoare de drepturi și obligații, precum și de moștenitoare a patrimoniului Comunității Bulgarilor din Brăila, comunitate care a existat și activat în municipiu din anii '30 ai secolului al XIX-lea și a cărei ultimă reorganizare s-a făcut în perioada interbelică, în anul 1930", precizează președintele asociației, Maria Gancev, care este traducător autorizat de limbă bulgară, formația sa de bază fiind cadru didactic. La catedră nu a predat limba bulgară, cum s-ar putea crede, ci limba română și limba franceză, fiind unul dintre etnicii bulgari pe deplin integrați în societatea patriei lor adoptive. "Majoritatea bulgarilor care trăiesc în prezent în Brăila au studii superioare. Sunt medici, ingineri, profesori care își aduc contribuția la viața socială și culturală a orașului", ne-a spus Maria Gancev, mândră de membrii comunității sale etnice.

Cântecele și dansurile interpretate de bulgarii din cadrul asociației, la spectacolele organizate în comun cu Biblioteca sau Muzeul, precum și micile scenete care redau povești din folclorul bulgăresc, sau expozițiile de grafică ori de costume tradiționale specifice sunt mărturia vie că această etnie încă mai face parte din comunitatea

brăileană, chiar și cu numărul redus de membri din prezent. Au fost însă vremuri când bulgarii reprezentau un sfert din populația Brăilei. Se întâmpla asta în anii 1830, imediat după eliberarea cetății brăilene de sub ocupația otomană. În aceea perioadă, Bulgaria nu exista ca stat, teritoriul său fiind parte a Imperiului Otoman. Încercările popoului bulgar de a-și recâștiga libertatea erau înăbușite în sânge de coterpitorii turci. O astfel de revoltă rămasă în istorie cu denumirea de "mișcarea eteristă" a fost contracarată cu succes de otomani, iar repercursiunile au fost groaznice pentru bulgarii considerați ca făcând parte din conspirație. Pentru a scăpa de măcel, mii și mii de bulgari au plecat în exil. Mulți dintre ei și-au găsit un cămin primitiv la Brăila, oraș aflat în plin avânt economic și social după ce, în 1829, fusese eliberat de turci, după cinci secole de ocupație otomană. În 1838, comunitatea bulgară din Brăila număra 412 capi de familie, adică 23,69% din populația orașului, iar numărul celor sosiți aici creștea neconținut, astfel că, după cinci ani, în 1843, bulgarii reprezentau deja circa 35% din populația orașului românesc de la Dunăre.

Colonia bulgară din Brăila era formată în principal de meșteșugari și negustori, mulți dintre ei oameni cu studii și cu stare materială destul de bună. În primă fază, principalul scop al acestora era de a contribui la dezrobirea conaționaliilor de la sud de Dunăre. Astfel, în anii '30 și '40 ai secolului XIX, Brăila a reprezentat o adevărată bază de pregătire pentru atacuri militare puse la cale de rebelii bulgari. "În 1841, 1842 și 1843, au avut loc trei mișcări ale bulgarilor având drept scop eliberarea creștinilor din Peninsula Balcanică. Colonia bulgară din Brăila a fost elementul motor al acestor mișcări, ei adăugându-i-se și bulgari stabiliți în alte localități din Țara Românească, precum și cete de pe malul celălalt al Dunării", precizează conducerea Asociației "Hristo Botev".

Hristo Botev, erou al Bulgariei și prieten al Brăilei, a fost lovit în inimă de un glonț turcesc

Numele asociației bulgarilor din Brăila îl omagiază pe poetul și revoluționarul care a fost unul dintre inițiatorii revoltelor împotriva ocupanților turci. Intelctual de marcă al generației sale, aflat în exil, Hristo Botev a activat inclusiv la Brăila, însușindu-și compatrioții prin poezii și texte care chemau la luptă împotriva asupritorilor. Botev nu a luptat, însă, doar cu pana ci și cu sabia. De altfel, el avea să-și dea viața, la vârsta de doar 28 de ani, pentru idealul Bulgariei renăscute de sub jugul otoman. În mai 1876, a avut loc o răscoală antiotomană a bulgarilor conduși de Hristo Botev, care a murit pe câmpul de luptă, la 1 iunie 1876. A avut parte de o moarte eroică în partea de vest a Bulgariei, ca lider a 200 de revoluționari care își propuseră să lupte până la ultima suflare pentru eliberarea patriei lor de sub dominația otomană. Deși depășită numeric, ceata comandată de Hristo Botev începuse să îi pună pe fugă pe inamicii turci, însă soarta bătăliei s-a schimbat după ce un glonț tras de la distanță l-a lovit direct în inimă pe tânărul revoluționar. Rămăși fără comandant, răzvrătiții bulgari au pierdut acea luptă, dar eroismul lor a rămas înscris în cărțile de istorie.

Conaționalii lui Hristo Botev din Brăila nu l-au uitat și, în semn de profund respect, i-au turnat în bronz un bust pe care l-

au așezat în fața imobilului unde a locuit atunci când venea aici. Este vorba despre un han aflat în zona centrală a orașului, la intersecția actualului bulevard Independenței cu strada 1 Decembrie 1918. O perioadă, după naționalizarea comunistă, clădirea vechiului han a adăpostit muzeul de istorie al Brăilei. Asta până când autoritățile comuniste au decis demolarea sa, pentru a face loc blocurilor aflate și în prezent pe poziție. Se spune că, atunci când buldozerele se îndreptau spre vechiul han, pentru a-l face una cu pământul, statuia dedicată lui Hristo Botev le stătea în cale, iar ordinele erau să treacă peste ea. Monumentul ar fi fost distrus dacă mai multe persoane, membre ale comunității bulgărești, nu ar fi făcut un scut uman în jurul său. Forțate de protestul acestora, autoritățile au permis demontarea bustului de bronz, care a fost pus la păstrare într-un depozit al muzeului. Abia la începutul anilor 2000 avea să fie scos din nou la lumină și repus pe un soclu, în actuala Piață Hristo Botev, dar vizavi de locul unde fusese așezat inițial. Autoritățile brăilene au colaborat atunci cu autoritățile din orașul bulgăresc Plevna, care au contribuit la realizarea actualului soclu, prin așezarea unei plăci comemorative în memoria marelui poet și revoluționar bulgar.

În scurtă dar intensă viață, Hristo Botev s-a numărat printre intelectualii bulgari aflați în exil care au inaugurat la Brăila, pe 26 septembrie 1869, Societatea Culturală a Cărturarilor Bulgari. "Scopul acesteia era organizarea

unei instituții naționale care să devină centrul creativității și gândirii bulgare, al studiilor și criticii literare și al creațiilor literare. Acest deziderat s-a materializat după eliberarea Bulgariei, când sediul societății s-a mutat la Sofia, devenind Academia Bulgară de Științe", ne-a spus Maria Gancev, subliniind astfel importanța pe care a avut-o Brăila pentru mișcarea de renaștere națională inițiată de patrioții bulgari. Faptul că orașul nostru a fost casă primitoare și adăpost în vremuri de restriște pentru înaintașii care au pus bazele Bulgariei de astăzi nu a fost uitat de bulgarii care își cunosc și prețuiesc istoria. "Sunt conaționali de-ai noștri care, veniți în vizită la Brăila, sunt copleșiți de emoție încât au lacrimi în ochi. Atât de mult prețuiesc acest oraș pentru ceea ce a însemnat el în procesul de

renaștere națională a Bulgariei", ne-a declarat președintele Asociației "Hristo Botev" a Bulgarilor din Brăila.

Orașul nostru a găzduit, în secolul XIX, una dintre cele mai mari școli a unei comunități bulgare din afara teritoriului național. Avea 24 de săli de clasă și a fost ridicată pe un teren situat în spatele Bisericii Bulgărești, de pe actualul bulevard Cuza. Biserica a fost ctitorită pe cheltuiala exclusivă a comunității bulgare, între anii 1868 și 1882, pe un teren donat de o bulgăroaică bogată, Hagi Varvara Veleva. Lângă biserică s-a construit și școala care a servit atât ca unitate de învățământ cât și ca loc de întrunire a membrilor comunității. Unul dintre directorii acestei școli, profesorul Dobri Voinicov, mare om de cultură, scriitor și compozitor,

este considerat întemeietorul dramaturgiei bulgare. Piese sale de teatru s-au jucat, în premieră, la Brăila, iar în foaierul Teatrului "Maria Filotti" există un bazoreliev dedicat acestei personalități. Din păcate, clădirea școlii bulgărești s-a pierdut, fiind distrusă în totalitate de un incendiu, în perioada anilor 1950. Biserica bulgărească a rămas, fiind renovată de curând, astfel că acum poate fi admirată în toată splendoarea sa.

După 1908, când Bulgaria și-a proclamat independența față de Imperiul Otoman, mulți dintre membrii comunității din Brăila au început să se întoarcă în patria mamă. Cei circa 120 de bulgari care încă se mai află aici sunt, însă, la fel de mândri de originea lor etnică, ducându-și mai departe obiceiurile și tradițiile naționale.

de Marian **GHEORGHE**

Creștini încă de pe vremea Sfinților Apostoli, persecutați secole la rând de către asupritorii musulmani, armenii și-au părăsit ținuturile pline de legende, după ce au întemeiat prima țară creștină din lume, la poalele Muntelui Ararat (despre care se spune că adăpostește rămășițele Arcei lui Noe). Prigoniți pe nedrept, armenii au plecat în bejenie. Și-au luat cu ei credința și obiceiurile și s-au stabilit în Basarabia, în Bucovina, în Moldova și în Ardeal, încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun, iar mai apoi și la Brăila, întemeind aici o prosperă comunitate. Aici, în Comunitatea Armeană, avea să se nască savantul de renume mondial Ana Aslan, fondatorul geriatriei. Tot aici, armenii au întemeiat, la 1869, pe vremea Regelui Carol I, Biserica Armenească cu hramul "Sfânta Maria", de pe Calea Galați și au ridicat un Monument al Martirilor la Podul Brăilei.

"Mahalaua Armenească"

Primii negustori armeni sunt consemnați la Brăila aflată vremelnice sub ocupație turcească încă din secolul al XVII-lea; Comunitatea Armeană de la Brăila avea să ajungă, însă, la apogeul dezvoltării ei două secole mai târziu. Armenii sunt menționați în prima Catagrafie întocmită la Brăila după eliberarea de sub turci, în anul 1828 - un fel de recensământ făcut de primul ispravnic al ținutului Brăilei, serdarul Grigore Tăut. Catagrafia îi împărțea pe locuitorii Brăilei după avere, religie și naționalitate (etnie). Pe Ulița Târgului (viitoarea Stradă Regală), artera comercială a Brăilei, se aflau, acum două sute de ani, 25 de familii de armeni și cam tot atâtea familii de "ovrei". Pare puțin dar, la acea vreme, orașul de la Dunăre era mai degrabă un târg împărțit în trei mahalale, la care se adăuga Ulița Târgului - Lipsaniul Brăilei, viitoarea Regală - unde erau concentrate cele mai multe prăvălii ale românilor și ale etniilor statornice aici, fie că vorbim de greci, armeni, evrei, turci, bulgari, italieni, germani sau maghiari. Potrivit documentelor vremii, o treime dintre capii de familie armeni erau "fruntași", adică oameni cu stare ai Ibrailei.

Se știe că armenii brăileni au fost atestați documentar încă de la 1684, când sunt pomeniți într-un manuscris de culegeri de cântări bisericești transcris la Brăila și păstrat în Erevanul Armeniei. Sunt pomeniți și funcționari otomani de origine armeană. Iar la 1832, la Brăila, este consemnată "Mahalaua Armenească", un adevărat cartier al armenilor. O nouă catagrafie, cea de la 1837, pomeneste de existența a peste 200 de armeni la

Brăila, afară de "neguțătorii cu prăvălii și fără prăvălii, supuși la plata de taxă". Statisticile de la acea vreme consemnau că străinii stabiliți la Brăila - proaspăt porto franco al Țării Românești - reprezentau circa 40% din populația Brăilei. Astăzi, îi poți număra pe degete. În mahalaua Sf. Nicolae, spre exemplu, românii erau, la un moment dat, în minoritate, mai mult de jumătate din populația de aici fiind de origine grecească sau evreiască.

O biserică armeană exista, la Brăila, încă de acum patru sute de ani, dovadă crucea de piatră de la 1677 care exista în curtea sfântului lăcaș, astăzi dispărut. Manuscrisul de la Mandenataran, de la 1684, atestă existența preoților armeni, a tradițiilor și a credinței ortodoxe armene la Brăila. Mai mult, după eliberarea Brăilei de sub turci, la 1828, armenii din "culoarea verde" (în sec. XIX, mahalalele orașului erau reprezentate pe culori) și-au ridicat propriul lăcaș de cult, din lemn, pe actuala Stradă I. L. Caragiale, colț cu Calea Galați. Biserica a ars într-un incendiu la 1843; vizavi, se afla o casă donată parohiei armene, care a fost transformată, provizoriu, în lăcaș de cult.

Temelia actualei Biserici Armenesti cu hramul "Sfânta Maria", de pe Calea Galați, a fost pusă în anul 1867, ea fiind ridicată pe un teren donat de Maria și Hagi Ovanea Bosnechian ("hagi" însemnând, în vechime, pelerin care a vizitat Locurile Sfinte de la Ierusalim sau pe cele de la Mecca, în cazul musulmanilor). Biserica Armenească a fost sfințită la 4 iulie 1871, în prezența întregii comunități, printre ctitori numărându-se și fostul consul al Imperiului Țarist la Brăila, Boscoff, care a donat 20.000 de cărămizi, precum și Elena Garabet, care a oferit epitropiei 100 de galbeni aur.

Către sfârșitul anului 1916, când Brăila a fost ocupată vremelnice, timp de doi ani, de armatele germane, bulgare și turcești, mulți armeni s-au refugiat în Moldova, de teama persecuțiilor. Alții au rămas aici, ca să împartă suferințele cu românii și cu membrii celorlalte etnii. De parcă nu ar fi fost de ajuns, în anul 1931, temelia Bisericii Armene a cedat, motiv pentru care lăcașul a fost închis pentru o vreme. Epitropia Bisericii a obținut autorizație de a face colectă cu pantahuză (listă de subscripție), iar cu banii obținuți s-a refăcut sfântul lăcaș. Tot atunci, au fost aduse mai multe icoane sfinte de la Biserica Armeană din Sulina, din cauza ruinării sfântului lăcaș. Iar la 1934, industriașul Grigore Bervizeanu, din Galați, a făcut o reabilitare capitală a bisericii, pe cheltuiala proprie, atât la interior, cât și la exterior, în memoria fratelui său, Nicolae, care a locuit la Brăila și care este înmormântat în Cimitirul Ortodox Armean, de la Podul Brăilei. Tot Bervizeanu a construit o casă parohială de zid, pe locul vechii

case din paiață din curtea bisericii.

Potrivit membrilor Comunității Armene din Brăila, ultimul preot care a slujit la Biserica Armeană "Sf. Maria" a fost părintele Garibian, mort în anul 1962. După aceasta, slujbele au fost ținute de preotul Emilian Gavnidas, din Galați, trecut și el la cele veșnice în anul 1974. Sporadic, au mai sosit la Brăila preoți armeni din București și din alte comunități din țară. Monument istoric din anul 1974, Biserica Ortodoxă Armeană "Sf. Maria" se degradează pe zi ce trece, pentru că nu există fonduri pentru reabilitarea sa. În plus, de ani buni, sfântul lăcaș nu mai este încălzit iarna, iar odorele sfinte din interior, unele vechi de secole, se deteriorează în mod iremediabil.

Ana Aslan a fost fiica unui comerciant de cereale armean

Când spui "armeni de la Brăila" nu poți să nu te gândești la prof. univ. dr. Ana Aslan, figură proeminentă a Comunității Armene, medic gerontolog, academician, fondator al geriatriei și savant de renume mondial, a cărei Casă Memorială se află pe strada care-i poartă numele (fostă Stradă Sf. Nicolae). Născută în anul 1897, Ana Aslan a fost fiica unui prosper comerciant de cereale, episcop al Bisericii Armene de la Brăila, iar mama sa, tot armeană, era originară din Suceava.

Deși acum, la Brăila, Comunitatea Armeană mai numără o mână de oameni, odinioară, armenii și-au adus din plin contribuția la binele și propășirea orașului. Clădirea Carantinei din Brăila a fost proiectată, în sec. XIX, de un inginer armean, Mikayel Alecsan Katahian, arhitect adjunct al capitalei. Tot el a executat proiectul de sistematizare a orașului. Un alt armean, inginerul Rober Dicran, fiu de arnău la curtea domnitorului Mihail Sturdza (1834-1849), a executat construcțiile cheiurilor noi de la Brăila.

Să nu-i uităm, însă, pe armenii care și-au vărsat sângele pentru patria lor adoptivă. La Cimitirul Ortodox Armean de la Podul Brăilei se află mormântul eroului din Primul Război Mondial, locotenent Garabet Aznavorian, licențiat în chimie, ale cărui oseminte au fost aduse la Brăila de Societatea Cultul Eroilor (în 1926) și înhumate cu onoruri la care au participat toată suflarea Comunității Armene. Tot aici, se află Monumentul Eroilor Armeni, comandat de membrii comunității tocmai la Viena. Ziua de 24 aprilie a fiecărui an este zi de doliu pentru armenii de la Brăila și de pretutindeni, în memoria martirilor acestui popor greu încercat de Dumnezeu, dar niciodată înfrânt. Și încă un amănunt demn de consemnat: primul cimitir armenesc s-a aflat pe

locul unde se află azi Biserica "Sf. M. M. Gheorghe", de pe Strada G-ral Eremia Grigorescu.

Timp de două secole, Comu-

nitatea Armeană a dat țării și Brăilei numeroși comercianți și industriași, medici și avocați și și-a păstrat neatinse credința și

obiceiurile. Număra, cândva, câteva mii de membri. În urmă cu zece ani, mai erau la Brăila doar 14 familii de armeni, acum

sunt și mai puțini fii ai Armeniei Mari și ai eroului Vardan Mamikonian.

Comunitatea rromilor din Brăila. De la tradiții și legende, la educație și puterea exemplului

■ informații interesante despre cea mai mare comunitate etnică din Brăila ■ Gina Anton este un exemplu de reușită dacă vrei să-ți depășești limitele, dacă vrei să faci bine comunității tale călcând în picioare prejudecățile

de **Liliana NISTOR**

Când auzim cuvântul "rrom", căci acesta este termenul adoptat în ultimii ani și nu "țigan", în minte ne apar imagini cu femei îmbrăcate în fuste lungi, cu părul împletit și legat cu panglici, bănuți sau flori, bărbați cu cămăși colorate, veste, pălărie și bijuterii masive din aur. V-ați întrebat vreodată însă ce se ascunde dincolo de culoarea pielii, vestimentația extravagantă și limba "ciudată" pe care o vorbesc? Care este istoria acestei minorități care de aproape un secol se numără printre cele mai numeroase din Brăila? Ce putem afla când lăsăm la o parte prejudecățile și etichetele, controversale și convingerile, dezbaterile și dezbinările?

Aflăm că rromii sunt un popor de oameni care a răzbit în ciuda a 500 ani de sclavie, a unui Holocaust în care s-a urmărit exterminarea lor și a unui regim comunist în care s-a încercat sedentarizarea rromilor și stăpînire identității acestora. O comunitate cu credință neîmărmuită în Dumnezeu, cu tradiții încărcate de o simbolistică puternică, unele total diferite față de ce credem noi, majoritarii, obiceiuri care încă se păstrează și se transmit din generație în generație. Un grup etnic în care familia este pe primul loc. Astăzi rromii nu mai sunt poporul de nomazi în căutarea unui acasă, ci o comunitate care încearcă să își reconstruiască identitatea. Cum? Prin educație! În Brăila, în prezent, în mai multe școli din municipiu și județ se predă limba rromani și elevii de etnie rromă învață despre istoria și cultura lor. Și arată că "Se poate!" în ciuda tuturor decalajelor economice și sociale, dovezile fiind elite date de această minoritate. Poate cel mai bun exemplu este Gina Anton, care de la **"o simplă femeie rromă, mamă și soție"**, astăzi este profesoară de limba rromani, inspector școlar pentru minorități în cadrul Inspectoratului școlar Județean Brăila și reprezentant de seamă a comunității rromilor din județul nostru.

Scurtă istorie a rromilor

Înainte de a vorbi despre comunitatea rromilor din Brăila, despre obiceiurile, tradițiile și activitățile pe care le desfășoară, e important să cunoaștem măcar o mică filă din istoria acestei minorități.

Cercetările au demonstrat că rromii au origine indiană și au ajuns în Europa între secolele al III-lea și al XI-lea d. Hr., atunci când din spațiul indian au migrat către "bătrânul continent" foarte multe popoare, cunoscute sub numele indo-europene, rromii fiind ultimul dintre aceste popoare.

În spațiul românesc, prima atestare documentară a rromilor datează din anul 1385, când domnitorul Țării Românești, Dan I, dăruiește mănăstirii Tismana posesiunile care aparținuseră mai înainte mănăstirii Vodița de lângă Turnu Severin. Între aceste bunuri, mobile și imobile, se aflau și 40 de sălase de "ațigani".

Nu se cunosc date foarte exacte privind anul și contextul în care rromii au ajuns la Brăila, însă prezența lor este constatată în secolul XVII, Mănăstirea Măxineni, ctitorie a lui Matei Basarab între anii 1637-1651, fiind ridicată de robii țigani.

Colectivitățile de rromi din țara noastră au evoluat și au ajuns să fie clasificate după mai multe criterii, cum ar fi cel lingvistic, social sau ocupațional, după cum explică autorii Delia Grigore (etnolog, profesor, scriitor) și Gheorghe Sarău (lingvist, cercetător al limbii rromani, autor de manuale) în lucrarea "Istorie și tradiții rome". Astfel, rromii se împart în mai multe neamuri/vițe/nații, cele principale fiind florari (se ocupă cu comerțul cu flori), fierari (se ocupau cu prelucrarea fierului, inclusiv cu foneria și lăcătușeria), spoitori (se ocupau cu spoitul sau cositorirea vaselor din metal, iar astăzi recuperează metale feroase și neferoase), căldărari (meseria lor tradițională este prelucrarea aramei/cuprului, din care fac cazane, căldări, tăvi, ibrice), lăutari (rromi muzicieni, mai ales instrumentiști), ursari (rromi care, pe vremuri, se ocupau cu "umblatul" cu ursul, apoi, prin reconversie profesională, au devenit fierari, pieptănari, ciurari și

lăutari), rudari (se ocupă cu prelucrarea lemnului, confecționând linguri, fuse, furci, albi, mobilier, împletituri din nuietele), vâtrași (rromi asimilați/aculturați, sedendarizați cu multă vreme în urmă, care și-au pierdut limba maternă și cultura rromani tradițională și sunt profund influențați de cultura românească).

În prezent, în municipiul Brăila cea mai mare comunitate de rromi se află în cartierul Lacu Dulce, dar și un grup ceva mai restrâns în cartierul Chercea - Catanga. În județ, cei mai mulți rromi sunt în comunele Șutești și Viziru (cu satul Lanurile), dar și în localitățile Movila Miresii, Gradiștea, Unirea (Valea Cănepii), Însurăței, Berteștii de Jos (Spiru Haret), Vișani, Galbenu, Jirlău, Făurei și Chiscani.

În cultura rromani familia este pe primul loc

Atunci când vorbim de cultura rromani trebuie să știm că valoarea fundamentală este familia. "Dastil te avel tutbut love, kana san korkoro naj tut khanc", care se traduce "Degeaba ai mulți bani, dacă ești singur nu ai nimic". Iar familia se întemeiază prin căsătorie, moment în care "o chavo" (băiatul) și "i chaj" (fata) intră în rândul membrilor neamului devenind "rrom" (om de-al nostru, sot, rrom) și "rromni" (femeie de-a noastră, soție, rromni).

Copilul este foarte important în cultura rromilor, el fiind practic "Dumnezeul familiei", întru-chipare a purității absolute. În ceea ce privește educația tradițională a copilului rrom, accentul se pune pe valori precum ajutor reciproc și responsabilitate. De aceea frații se cresc între ei fetele se ocupă de mici, de la 5-6 ani, de treburile gospodărești, iar băieții, încă de la 7-8 ani învață meserii și participă la adunările bărbaților.

Întreaga filosofie de viață a culturii tradiționale a rromilor se bazează pe opoziția pur ("uão") - impur ("maxrime"). Așadar, rromii au obligația să respecte regulile purității, lucru ce trebuie să se reflecte și în vestimentație. Din acest motiv, atât femeile, cât și bărbații, trebuie să aibă partea de jos a corpului mereu acoperită, genunchii fiind considerați cele mai indecente părți ale corpului. Nu veți vedea niciodată femeile rome în pantaloni sau fuste scurte, ci doar în fuste lungi. Acest lucru este valabil și în cazul bărbaților, care poartă doar pantaloni lungi.

Multe mituri circulă în legătură cu căsătoria la rromi, unul dintre cele mai cunoscute fiind acela că uniunea dintre un băiat și o fată are loc la vârste destul de fragede. Există însă și o cauză de natură istorică a căsătoriilor timpurii la rromi, aceea fiind că în vremea robiei (1374 - 1856), boierii obișnuiau să-și folosească femeile rome (sclave) ca femei de iatac, aflate inclusiv la dispoziția oaspeților, fiind preferate fetele virgine. Așadar, pen-

Elementele definitorii ale comunității rome

La fel ca în cazul altor comunități, când vorbim de comunitatea rromă trebuie să reținem câteva elemente/simboluri ale națiunii rome, adoptate în 1971:

- **8 Aprilie - Ziua Internațională a Rromilor.**

- **"Gelem, gelem"** - imnul internațional al rromilor, interpretat de cântăreața Olivera Vuco, în cunoscutul film iugoslav "Am întâlnit țigani fericiți" (1967). Imnul "Gelem, gelem" este un cântec din care răzbate durerea, suferințele îndurate de rromi, dar și speranța pentru o viață mai bună.

- **Steagul internațional al rromilor** - are jumătatea de jos verde, simbol al câmpurilor înverzite, și jumătatea de sus albastră, simbol al cerului senin, iar la mijloc o roată roșie, simbolizând pe de o parte, soarta, roata succesiunii vietilor, iar pe de altă parte nomadismul, în relație cu spațiul originar al Indiei.

- **Alfabetul internațional standardizat al limbii rromani**

tru a le feri de un asemenea statut, familiile rrome preferau să își mărite fetele mai repede. În prezent, potrivit autorilor Delia Grigore și Gheorghe Sarău, doar 5-10% dintre familiile tradiționale mai țin cont de această cutumă privind căsătoria fetelor de la 12-13 ani și a băieților de la 14-15 ani.

Tradiții și obiceiuri specifice rromilor, transmise din generație în generație

La fel ca alte etnii, rromii au și ei mai multe sărbători, tradiții și obiceiuri. Cei drept, unele și-au pierdut din esență, dar altele totuși încă se mai păstrează, se transmit de la părinți la copii și au o simbolistică puternică. Iată câteva exemple, așa cum sunt ele descrise de autorii Delia Grigore (etnolog, profesor, scriitor) și Gheorghe Sarău (lingvist, cercetător al limbii rromani, autor de manuale) în lucrarea "Istorie și tradiții rrome":

- **"Vasilca"** (SIVA) - colindatul femeilor în ajunul Anului Nou, uneori și în Ajunul Crăciunului, practicat mai ales de rromii căldărari.

- **"Hârdelezi"** - Este sărbătoarea fundamentală a rromilor spoitori, care se desfășoară la o săptămână după Paștele ortodox și care reunește semnificația pascală cu aceea a "Gurbanului" musulman. Elementul principal al ritualului este sacrificarea mielului. Însă, în cultura rromă, animalul este sacrificat fie pentru înșănătoșirea cuiva bolnav din familie, fie pentru protecția familiei de necazuri și boli, fie se taie câte un miel pentru fiecare copil spre binele și protecția acestuia.

- **"Lăsatul de sec de bănză"** - cea mai puternică tradiție la rromi. Se sărbătorește pe 6 martie, când masa tradițională cuprinde plăcinta cu brânză și aripa de găină (de crede că acela care va mânca aripă de găină în această zi va fi ușor tot anul și va avea noroc și spor în casă). Tot la această sărbătoare, la miezul nopții, copiii și tinerii sărută mâinile celor bătrâni și le cer iertare pentru greșelile de pe parcursul anului.

Rromii, o comunitate care pune tot mai mult accent pe educație

Datele oficiale arată că rromii sunt astăzi cea mai mare minoritate din Brăila, conform recensământului din 2011. Dincolo de tradițiile pe care le respectă și cutumele după care încă se mai ghidează, tot mai multe familii rrome înțeleg astăzi importanța educației și își sprijină copiii să meargă la școală.

Iar faptul că **"educația este cheia"** atunci când ne dorim o schimbare l-a înțeles și Gina Anton, primul profesor de limba rromani din județul Brăila, în prezent inspector școlar pentru minorități în cadrul Inspectoratului școlar Județean Brăila.

Iar faptul că "educația este cheia" atunci când ne dorim o schimbare l-a înțeles și Gina Anton, primul profesor de limba rromani din județul Brăila. De 22 ani aceasta se dedică dezvoltării acestei minorități. Și nu oricum, ci prin puterea exemplului, ei fiind însăși un model. Provine dintr-o familie de rromi, din neam de fierari. După liceu, chiar înainte de absolvire și examenul de bacalaureat, s-a căsătorit și până la vârsta de 31 ani s-a dedicat exclusiv familiei. Din 2000 însă a început să-și construiască o carieră didactică, astăzi fiind profesor, inspector școlar pentru minorități în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Brăila. Și de atunci se luptă în fiecare zi pentru ca populația de etnie rromă din Brăila să își cunoască istoria și cultura și, în același timp, rromii să aibă o voce și să fie reprezentanți de o "elită socială și politică".

Schimbarea a pornit cu un mic pas: introducerea studiului limbii rromani în școală. Se întâmpla în anul 2000 la fosta

școala nr. 9 din Lacu Dulce și continuă și astăzi. În 2008 obtinea o primă victorie pentru comunitatea pe care o reprezintă: Școala Gimnazială din cartierul Lacul Dulce devenea Școala Gimnazială "Anton Pann", după numele marelui cărturar și folclorist rrom. Apoi, în 2009, din dorința de a-i face pe rromi să își cunoască istoria, Gina Anton a inițiat Concursul județean intercultural de istoria rromilor "De la robie la libertate", echipele fiind mixte, formate din trei elevi rromi și trei elevi majoritari, coordonați de un profesor de istorie, competiție preluată în anul 2012, de Inspectoratul școlar Județean Brăila.

În 2009 s-a derulat și o campanie cu titlu "Luați-ne gunoiul! Dați-ne un parc! Vrem să ne creștem copiii sănătoși!", în urma căreia un spațiu de depozitare a gunoaielor din cartierul Lacu Dulce a fost transformat într-un părculeț de joacă pentru copiii. Proiectul a primit Premiul pentru (Re)generarea

spațiului public "Jos pălăria!" în cadrul evenimentului Gala pentru Participare Publică.

O altă victorie importantă a venit în 2015, atunci când Gina Anton, în calitate de consilier județean, a inițiat proiectul și prima ediție a "Galei de Excelență a Rromilor Brăileni", eveniment menit să premieze copiii, tinerii și adulții care au contribuit la promovarea imaginii rromilor prin rezultatele școlare obținute și activitățile desfășurate. Tot pentru a promova valorile culturale ale rromilor, în toți aceștia ani au fost derulate și multe activități extrașcolare, după un calendar al rromilor cu destinație școlară, eveniment la care s-au alăturat foarte multe cadre didactice nerome.

"A fost o luptă aprigă cu un întreg sistem de mentalități. Întotdeauna rromii au fost tratați ca o categorie socială și nu ca o minoritate națională. Încercăm prin elevii care studiază limba rromani și istoria și tradițiile rromilor să ne reconstruim identitatea. Încercăm să scoatem în față modele de reușită, personalități rrome din toate domeniile pentru a contribui la creșterea încrederii în

sine, a stimei de sine a copiilor noștri", susține Gina Anton.

Poate cea mai mare victorie sunt însă profesorii de limba rromani și istoria și tradițiile rromilor care au fost formați și care predau în școlile din localitățile Șutești, Lanurile, Viziru, Unirea, Însurăței și în municipiul Brăila, la școlile gimnaziale "Anton Pann", "Nedelcu Chercea" și "Nikos Kazantzakis". Ei sunt cei care, zi de zi, îi ajută pe copiii de etnie rromă să îndrăznească să viseze. La mai mult, la mai bine, la mai frumos!

"Limba rromani m-a făcut "mare"! Dacă până în anul 2000 eram o femeie rromă, simplă, mamă și soție, astăzi se pot adăuga la aceste calități: profesor/învățător, inspector școlar, reprezentant al comunității de rromi din județul Brăila, consilier județean și, sper eu, model de ambiție, de perseverență și de reușită pentru cât mai mulți tineri din etnia noastră, și, în special pentru fetele și femeile rrome. Îmi doresc să sprijin cât mai mulți elevi rromi pentru a-și continua studiile și pentru a avea un viitor strălucit și independent", afirmă Gina Anton.

„A te îneca ca țiganul la mal“, o expresie ce ascunde multă durere

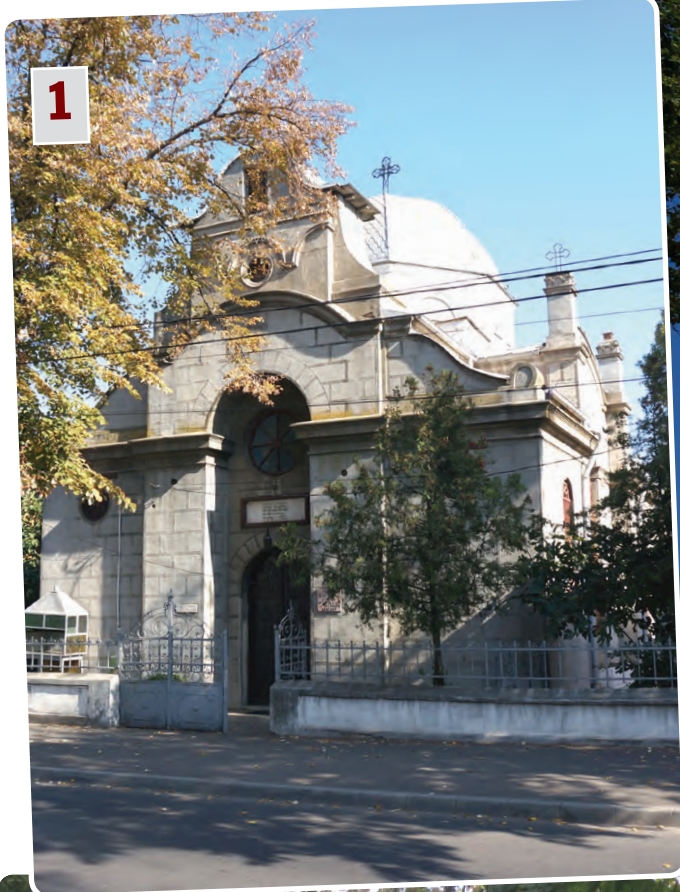
Cine nu a auzit celebra expresie **"s-a înecat ca țiganul la mal"**, care înseamnă **"a renunța sau a fi obligat a renunța atunci când obiectivul era aproape atins"**. În spatele acestei zicale pe care o folosim astăzi se ascunde însă o pagină dureroasă din istoria etniei rrome. Potrivit Ginei Anton, expresia are o vechime de sute de ani și ar fi luat naștere în perioada robiei, perioadă în care proprietarii rromilor aveau drept de viață și de moarte asupra lor.

"Mulți încercau să fugă și după ce erau prinși erau legați de picioare și lăsați într-un râu, promițându-li-se că dacă ajung pe celălalt mal, vor deveni liberi. Doar că atunci când aproape că ajungeau pe partea cealaltă, erau trasi înapoi cu sfoara cu care erau legați. De cele mai multe ori, "distracția" se termina cu moartea pedepsitului, care se îneca de epuizare, chiar la mal. La toată această scenă oribilă era obligată să asiste toată șatra pentru a înțelege ce poate păți orice membru care încearcă să fugă", ne-a explicat aceasta.

Să vorbim corect! Diferența dintre „rrom“ și „țigan“

În spațiul public există o polemică privind următoarea întrebare: "De ce spunem rromi și nu țigani?". După cum ne-a explicat Gina Anton, corect este să folosim cuvântul "rrom" și nu "țigan" pentru că termenul "țigan" nu există în limba rromani. "Țigan" vine din greaca medievală și are sens de „păgân", „de neatins", „impur". Mai mult, în țările Române, "Țiganul" era considerat ca neapartinând speciei umane, ba chiar era considerat un obiect de schimb în perioada de robie de aproximativ 500 de ani (1385 - 1856).

"Rrom" este un cuvânt vechi al limbii rromani, folosit dintotdeauna pentru desemnarea apartenenței etnice a rromilor, asadar acesta este termenul corect. Termenul provine din cuvântul prakrit "dom", care însemna "om".

1

2

3

**Fotografii
cu lăcașurile de cult
ale comunităților
etnice din Brăila**

1. Biserica Armenească
2. Biserica Greacă
3. Biserica Bulgărească
4. Biserica Lipovenească
5. Templul Coral

4

5